

Cet, 24-10-2024, 22:03:04

Potpore

Svoju članarinu ili potporu za Portal HKV-a možete uplatiti i skeniranjem koda.

Otvorite svoje mobilno bankarstvo i skenirajte kod. Unesite željeni novčani iznos. U opisu plaćanja navedite je li riječ o članarini ili donaciji za Portal HKV-a.

Komentirajte

Telefon

Radi dogovora o prilozima, Portal je moguće kontaktirati putem Davora Dijanovića, radnim danom od 17 do 19 sati na broj +385-95-909-7746.

AKT

AKT d.o.o.
knjigovodstvo
i porezne
usluge

01/370-8106
akt@zg.t-com.hr
Sokolska 37
Zagreb

Poveznice

M. Erceg: Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima (9)

Objavljeno: 22. listopada 2024.

3 komentara

Nizanka u deset nastavaka predstavlja djelovanje katoličke novinarke i intelektualke Smiljane Rendić (1926. – 1994.) u razdoblju dramatičnih promjena u Katoličkoj Crkvi i hrvatskom društvu u 20. stoljeću. Premda priznata i cijenjena kao novinarka, vatkanička, prevoditeljica, judaistkinja i književnica, tijekom svojih triju desetljeća javnoga angažmana – ponajprije preko „Glasa Koncila“ – iskusila je političke progone, ali i nerazumijevanje unutarcrkvenih struktura. U svojem je javnom poslanju često bila jedini ženski glas u kleričkim krugovima.

Novinarsko i književno stvaralaštvo kao borba s posljedicama političkoga progona (1972. i 1973.)

Na prepunom Trgu Republike u Zagrebu orilo se u svibnju 1971.: „Estatisti, unitaristi i velikosrpski šovinisti nude nam Jugoslaviju, kakvu ne želimo i nećemo! Tuđe nećemo, svoje ne damo!“ Riječi Savke Dabčević Kučar postale su svojevrsna paradigma Hrvatskoga proljeća, simbol njegova vrhunca. Međutim, pola godinu poslije toga, nakon samo jednoga autoritarnoga političkoga potезa jugoslavenskoga diktatora Josipa Broza Tita, Dabčević Kučar, zajedno s ostalim protagonistima Hrvatskoga proljeća, izbrisana je s političke pozornice.

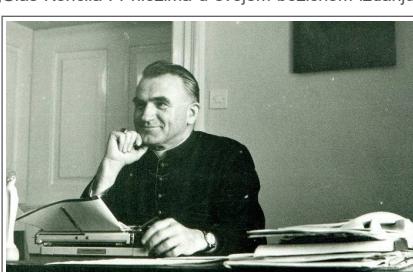
U ozračju ponovljenoga „aristocida“

No udar na Hrvatsko proljeće nije se odnosio samo na krug reformista iz ondašnjega Saveza komunista Hrvatske koji su ipak, premda su im političke karijere naglo završene, ostali netaknuti. Intelektualci okupljeni oko Matice hrvatske, kao i studenti Sveučilišta u Zagrebu, iskusili su svu surovest ondašnjega političkoga sustava. Mnogi su nakon montiranih suđenja i raznih podmetanja, pa i fizičkoga i psihičkoga zlostavljanja u tijekom tzv. istražnoga postupka, završili na višegodišnjim robijama. Provedena je i sveukupna čistka javnoga prostora – televizija, radio i novine očišćeni su od onih kadrova koji su se svrstali uz „Maspol“ (Masovni pokret), kako su partijski tvrdolinjavaši Hrvatskog proljeća nadjenuli pogrdnu etiketu. Iako dio obračuna s Hrvatskim proljećem nisu bile fizičke likvidacije neistomišljenika, jugoslavenski totalitarizam u svojem je „visokom intenzitetu“ u 1972. i u godinama koje su slijedile proveo sjeću na intelektualnoj sceni u Hrvatskoj, koja je usporediva i s „aristocidom“ koji je što zbog poratnih zločina, što zbog drugih oblika represije jugoslavenski režim počinio na početku svoje vladavine, 1945. i u prvim godinama porača.

Za one naivnje koji su do 1971. smatrali da se hrvatsko pitanje može riješiti unutar federalne Jugoslavije te da je upravo jugoslavenski državni okvir put za opstanak i prosperitet hrvatskoga naroda u budućnosti, sjednica u Karađorđevu značila je definitivno razočaranje. Ona je bila „Waterloo hrvatskoga jugoslavenstva“, kako to slikovito navodi povjesničar Ivo Banac u knjizi „Sedamdeset i prva: Uspon i pad hrvatskoga nacionalno-reformnoga pokreta“.

Udar režima na „Glas Koncila“

Katolička se Crkva u vrijeme Hrvatskoga proljeća držala po strani. Svjesno se nije opredijelila ni za jedan od tri reformskih krugova u ondašnjoj Hrvatskoj. No to ne znači da je šutjela kada su odluke iz Karađorđeva počele biti primjenjivane u praksi. Prvi je glas u svemu tome bio upravo „Glas Koncila“. Prilozima u svojem božićnom izdanju, prvom broju ondašnjega dvotjednika nakon sjednice u Karađorđevu, „Glas Koncila“ šokirao je režim. Uz niz priloga koje je režim opisao kao koketiranje s nacionalizmom ili pak otvoreni „kleronacionalizam“, osobito je partijske vlastodršće pogadala božićna poruka ohrabrenja zagrebačkoga nadbiskupa Franje Kuharića – „Isus Krist posvetio je rodoljubje“. No režim nije odlučio ostati dužan „Glasu Koncila“. Tako je i svu surovost ondašnjega jugoslavenskoga komunizma na vlastitoj koži iskusila i Smiljana Rendić.

Nakon što je u prvim mjesecima poslije sjednice u Karađorđevu u ozračju hrvatske političke šutnje „Glas Koncila“ zauzeo „nacionalniji smjer“, izravno i neizravno upozoravajući svojim tekstovima na dostojanstvo pojedinca, pravo na njegovanje hrvatskoga nacionalnoga identiteta i općenito pravo na pluralizam političkih mišljenja, režim je na katolički dvotjednik i redakciju na Kaptolu udario iz više smjerova. U tim je godinama „Glas Koncila“ nekoliko puta plijenjen, a pod režimskom su se lupom našli i svi njegovu protagonisti – Vladimir Pavlinić, Živoj Kustić i Smiljana Rendić.

Nakon što su na razne načine činili pritisak na njega kao na glavnoga urednika „Glasa Koncila“, svećenik Pavlinić u jesen 1972. godine je, što zbog tih pritiska, što zbog nekih osobnih razloga, odlučio napustiti Hrvatsku, a uređivanje je preuzeo Kustić. Sam Kustić u tom je prijelomnom trenutku zbog nekoliko tekstova i reportaže u „Glasu Koncila“ bio izložen namještenom sudskom procesu koji se razvukao sve do 1975. i u kojem je za dlaku izbjegao dugogodišnju zatvorsku kaznu. A Rendić je već 1972. na red došla zbog svojega članka „Izlazak iz genitiva ili drugi hrvatski preporod“.

„Harangerska vijest“ protiv Rendić i zloglasni zakonski paragraf

Proces je za Rendić započeo medijskim blaćenjem u svibnju 1972. U riječkom je „Novom listu“ objavljenja, kako je to ona nazvala, „harangerska vijest“ o tome da se protiv nje vodi sud zbog nacionalizma. Pavliniću, dok je još bio u Zagrebu i u funkciji glavnoga urednika „Glasa Koncila“ Rendić je o tome javila u pismu od 13. lipnja 1972., koje je ostalo sačuvano u Arhivu Glasa Koncila. Nakon viesti u „Novom listu“ direktor „Pomorstva“ bio je primoran udaljiti ju s posla. Isprava je bila na polovici plaće sve dok se ne doneose pravomočna presuda. Smatrala je taj čin, u kontekstu

HR kalendar

- 24. listopada 1695. rođen Đuro Bašić
- 24. listopada 1921. rođena Srebrenka Sena Jurinac
- 24. listopada 1955. umro Tomislav Krizman
- 24. listopada 1991. – ratna zbiravanja
- 24. listopada 1993. – ratna zbiravanja
- 25. listopada 1478. umrla bosanska kraljica Katarina Kosača-Kotromanić
- 25. listopada 1883. rođen Nikola Bubalo
- 25. listopada 1991. – ratna zbiravanja

Pretraži hkvr.hr

POBOLJŠAO Google

Kontakti

KONTAKTI

Telefon Tajništva
+385 (0)91/728-7044

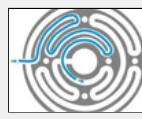

Elektronička pošta Tajništva
tajnistvo@hkvr.hr

Elektronička pošta Uredništva
urednistvo@hkvr.hr

Svi
članci
na
Portalu
su

smješteni ovisno o
sadržaju po rubrikama.
Njima se pristupa preko
glavnoga izbornika na [vrhu stranice](#). Ako se članci ne
mogu tako naći, i tekst i
slike na Portalu mogu se
pretraživati i preko
[Googlea](#) uz upit (upit treba
upisati bez navodnika):
„traženi_pojam
site:hkv.hr“.

svih ondašnjih političkih nape gestom humanosti. „Opazili smo direktor i ja da se ijudi u P; Kultura n (ondje se nalazila redakcija i administracija časopisa „Pomorstvo“, nap. a.) poslige toga naprsto uplašili. O mom prigorovu na tužbu nema u toj novinskog harangi ni habera, a vijest kako je sastavljenja djeluje oštřije nego i sama optužnica, pogotovo ono insistiranje na 'krivičnom djelu protiv naroda i države'.“ Bila je to teža inkriminacija nego ona po zloglasnom članku 118 Kaznenoga zakona, koji je govorio o „neprijateljskoj propagandi“ i na temelju kojega su iz javnoga prostora sasječeni nebrojeni hrvatskih intelektualci nakon Hrvatskoga proljeća.

„Prođe i nekoliko dana da ne pojedem ništa toplo“

Dakako, na sva zbivanja oko Rendić blagonaklono nisu gledale ni njegine stanodavke, što je Rendić teško pogodilo i na egzistencijalnoj razini. O tome je Pavlinića izvjestila u pismu od 14. lipnja 1972., koje se također čuva u Arhivu Glasa Koncila. Ondje je zapisala: „O meni zasad ništa novo. Samo osjećam hladan led gospoda kod kojih stanujem: pročitale harangu u Novom listu i očito im je strašno neugodno što sam kod njih, pogotovo otkad sam im danas rekla da sam suspendirana iz ureda... Mučno. Dopusťtaj mi ovo tipkati kod kuće, s time da ne tipkam po noći. Ali cijela mi je situacija u kući očajno mučna i neugodna.“

Brzo je osjetila i posljedice prepovoljlene plaće u časopisu „Pomorstvo“. Nakon što bi podmirila troškove stanovanja, malo joj je ondašnjih dinara ostajalo na raspolaženju. Raspitivala se postoji li mogućnost da joj se osigura kakav smještaj u Zagrebu, pa makar i u samostanu. „Jako se bojam novčane oskudice, a moram ovdje plaćati i zrak koji dišem“, pisala je uredništvu „Glasa Koncila“ 1. srpnja 1972. i dodala: „Nastojim otkad sam na pola plaće štedjeti što više, prođe i nekoliko dana da ne pojedem ništa toplo, ali to dugo neće moći trajati i ja se sve više bojim. Oprostite što vam pišem ovako potištano, danas mi je nekako osobito teško.“ Rad za „Glas Koncila“ i kontakti s uredništvom – što zbog materijalnih razloga, a što zbog duhovnih i psiholoških za Rendić je u tom trenutku postao doslovce daska spasa.

Knjige i spise ostavila za zagrebačke bogoslove

Za Rendić je najteže bilo iščekivanje sudske rasprave i neizvjesnost koje one donose. Tada su započeli i njezini zdravstveni problemi. Dok je proces protiv nje trajao, javile su joj se teške glavobolje, imala je problema sa srcem (koje je vuklo do kraja života), a i upadala je u stanja osamljenosti, beznada i melankolije koja bi se mogla opisati i kao depresija. Bila je sigurna da će završiti u zatvoru i da će taj ambijent vrlo teško moći preživjeti.

Tjedan dana uoči prve sudske rasprave koja je bila zakazana za 17. srpnja 1972., Rendić je uredništvu „Glasa Koncila“ u pismu koje je ostalo sačuvano u Arhivu Glasa Koncila dala i svojevrsnu oporuku: „Prošli tjedan sredila sam svoje spise. Ne znam hoću li ićiži živa iz zatvora, ne znam kako se to podnosi pa moram misliti i na najgore. Dakle, za svaki slučaj, želim Vam odmah reći: Sve moje spise bit će najbolje predati knjižnici Bogoslovskog fakulteta, jer oni imaju osoblje i prostorije za to, a u GK ne znam gdje bi to stalo ni tko bi imao vremena time se baviti. Glede mojih knjiga, budući da sam već prošle godine, u jednom času kad mi je bilo jako teško, rekla profesoru Bajšiću da će mu ostaviti svoje knjige, kod toga i ostajem, a ako njemu ne trebaju, neka ih dade knjižnici Bogoslovskog fakulteta u Zagrebu, tamo će ipak najbolje koristiti (...) Moje pokućstvo uzmite Vi, a s mojoj garderobom učinite kako Vam se bude učinilo najbolje, raspolođite je po svojem nahodjenju, gotovo sve su nove i lijepo stvari. Još ćemo svakako, nadam se, razgovarati prije nego me zatvore, ali htijela sam Vam ovo reći odmah. I Hvala Vam od svega srca što ste mi omogućili raditi za Crkvu ovih osam godina.“

Odmah sutradan, 11. srpnja 1972., Pavlinić joj je odgovorio: „Znam samo da sam nemoćan pomoći Vam. Ne mogu pomoći ni sebi i ni od koga ne mogu očekivati pomoći. Od Boga jedinoga – samo da to ne bude fraza.“ Smirivao ju je da do pravomoćnosti presude ima još vremena i da ne pravi oporuku. Ali, potaknuo ju je da nakon svih sudske rasprave zabilježi ono što je u sudnicu govoreno, budući da se nije moglo očekivati da će mediji iz sudnice u kojoj se vodio proces protiv „nacionalistkinje“ o svemu donijeti iole ojelovite i objektivne izvještaje.

„Nemam lake suze, pa me zato i suze ubijaju“

„Zdravije meni zaista nije dobro, sva sam se porušila u ovih mjesec dana: grozne glavobolje gotovo svaki dan, guram naprijed s pilulama, izgubila sam tek i moram se siliti da štograd pojedem, imala sam i težak napad lumbaga i jedan užasni bol u sredini leđa“, pisala je uredništvu Rendić 19. kolovoza 1972.

Krajem istoga mjeseca, u pismu od 29. kolovoza, Rendić opisuje Pavliniću: „Imala sam ne samo groznu glavobolju nego me hvatala i vrtoglavica netom bih ustala iz fotelje, tj. netom mi glava nije bila naslonjena. Konačno nisam izdržala pa sam legla, ali nije mi bilo bolje ni ležeći, samo mi se nije vrtilo.“

No u svemu joj je novinarski rad bio predah od mučne izloženosti namještenom političkom procesu i silne neizvjesnosti koju je on donosio. U istom pismu Rendić navodi: „Danas me glava strahovito bolila i moralu sam se strahovito prisiliti da počnem pisati za idući broj, i dogodilo se i opet kao i uvijek: u pisanju mi je glavobolja prošla, a sad, kad sam svršila pisati priloženih 8 kartica opet će me zgrabititi.. To je uvijek tako u ova dva mjeseca, i to je pravi dokaz da mene ove jezive glavobolje ubijaju samo što nemam što raditi.“ U pismu od 12. rujna 1972. pisala je Pavliniću: „Zlo se osjećam, danas, vraćajući se iz bolnice jedva sam se vukla, ali putem sam srela jednu djevojku kršćanku pa mi je odmah bilo lakše, prošetale smo zajedno, premda mi je bilo teško hodati, ali bojala sam se očaja koji me zgrabi kad sam sama kod kuće. Bojim se da će se sva razoriti, jučer mi je bilo tako teško da sam po prvi put u ovoj muci dugo plakala. Nemam lake suze, pa me zato i suze ubijaju.“

Soneti koji su postali i epitaf

Uz novinarski rad za „Glas Koncila“, za Rendić je bijeg u vrijeme sudskega procesa bilo i pisanje poezije. Pisala je na talijanskom jeziku, a u Arhivu Glasa Koncila ostale su sačuvane i brojne njezine rukom ispisane pjesme. S tom je praksom nastavila sve do kraja svojega života. Pisala je i sonete, među kojima je ostao sačuvan niz od 28 soneta pod nazivom „Rex Apostolicus“ iz 1982., koji tematizira život ugarskoga kralja Stjepana I. i njegov ulazak među svetce koje štuje univerzalna Crkva. U povodu jubilejskoga ciklusa „Trinaest stoljeća kršćanstva u Hrvata“ napisala je 1984. i zapažen sonet „Motilita za milost slova“, dio kojega je kao epitaf zapisan na njezinom grobu u Rijeci.

„Još sam uvijek suradnik GK, a ne prosjak“

Nakon Pavlinićeva nagloga odlaska iz Hrvatske u jesen 1972. glavnina **Kultura** nudio je s Kustićem kao glavnim urednikom „Glasa Koncila“ i Josipom Ladikom, svećenikom preko redakcije nabavljeni liječnici i literatura za njezine liječnike, o Smiljaninu se slučaju pročulo i u hrvatskim iseljeničkim krugovima, pa su joj i hrvatski vjernici i dobročinitelji iz inozemstva u redakciju slali i devize kao pomoći. O tome je Rendić izvjestio Ladiku u pismu od 28. veljače 1973., a uz njega joj je poslao i novac hrvatskih iseljenika. Sličan je dar primila i 26. travnja 1973. No na tom je pismu Rendić rukom zapisala: „Još sam uvijek suradnik GK, a ne prosjak – zašto uredništvo GK to ne kaže ovim dobročiniteljima?“ Temeljita kakva je i inače bila, ona na marginama toga pisma također piše i da je prilog od 100 američkih dolara 28. travnja 1973. dala riječkom „studentu Z.H.“. Jednom je zgodom, u svibnju 1973., o čemu također postoji i pisani trag koji se čuva u Arhivu Glasa Koncila, u redakciju došao i jedinstven dar za Smiljanu Rendić. Čitatelj „Glasa Koncila“ iz Njemačke poslao joj je pozlaćeno pero „Parker“ s njezinim ugraviranim imenom i tri rezervna punjenja.

„Pravi razlog moje osude nije onaj jedini politički članak“

Dar čitatelja iz Njemačke bio je povod da 28. svibnja 1973. svećeniku Ladiki napiše pismo u kojem zahvaljuje nepoznatomu darovatelju, ali i piše o svojoj situaciji uslijed političkoga procesa. „Groteskno je biti osuđena za nešto što me samo veoma relativno zanima“, pisala je o samoj „političkoj tematiki“ svojega članka „Izlazak iz genitiva“, te dodala: „Budući pak da znam (ne tek nagada, nego baš znam jer je to moj odvjetnik doznao) da pravi razlog moje osude nije onaj jedini politički članak, nego deset godina moga rada u katoličkom tisku, tješim se katkada da ni Gospodinu Isusu na Križu nije pisao pravi razlog osude, vjerski (Filius Dei), nego politička izlika (Rex Judaeorum).“

U vrijeme dok se protiv nje vodio sudski proces Rendić je bila uvjerenja da će završiti u zatvoru i da, ako preživi ambijent zatvora, ne namjerava trpeti neimaštinu koja bi ju pogodila uslijed nemogućnosti da nakon izdržavanja kazne pronađe stalno zaposlenje. Ona je sličnu situaciju prošla dok je živjela u Splitu, 1950-ih, gdje je tri godine bila bez posla jer je prokazana kao klerikalica. U to je vrijeme bila prisiljena čak i svako malo darivati krv ne bi li za to dobila novac s kojima je preživljavale te duge mjesecje. U pismu koje je Živku Kustiću poslala 19. srpnja 1973., koje je ostalo sačuvano u Arhivu Glasa Koncila, ona je pisala: „Ja se naprotiv najozbiljnije bojam da će u zatvor dospijeti, jer na meni, jedinom katoličkom novinaru laiku u ovoj zemlji, slomit će se sva mržnja onih koji upravo katoličku laičku aktivnost ne trpe.“ Navela je i da više ne će živjeti na ulici jer da postaje patnje koje se u životu mogu samo jednom izdržati. I u tom je bila itekako odlučna. „Ima samoubojstava koja Bog prima na svoje ruke“, pisala je u istom pismu Kustiću.

Milan Vuković

Proglašena krivom zbog „djela neprijateljske propagande“

Tempo kojim je režim odlučio prerezati gordijski čvor „slučaja Rendić“ bio je zapravo iznenadujuće brz, premda se samoj Rendić proces činio dug. Ona je najprije u siječnju 1973. na Okružnom sudu u Rijeci proglašena krivom zbog „djela neprijateljske propagande“ (to je famozni članak 118 Kaznenoga zakona) te osuđena na godinu dana strogoga zatvora i zabranu javnoga istupanja u tisku, na radiju i televiziji u trajanju od godinu dana. zajedno s odvjetnikom Milanom Vukovićem uložila je žalbu i proces je došao po razine Vrhovnoga suda. U studenom 1973. Vrhovni je sud prvostupanjsku presudu preinacio u uvjetnu kaznu u trajanju od dvije godine te u zabranu javnoga djelovanja u trajanju od takoder dvije godine. Nakon što je sudski proces završio otjerana je u mirovinu. Preselila se, dijelom i zahvaljujući intervencijama iz „Glasa Koncila“ na Trsat, u stančić koji je bio na raspolaganju tamošnjoj župi, a u njemu je i iznenada preminula 1994. U dva desetljeća nakon zaključenja sudskoga procesa i njezine prerane smrti, Rendić je nastavila neumorno stvarati za „Glas Koncila“.

Marino Erceg

(nastavlja se)

Fotografije: Arhiv Glasa Koncila, HKV

Izvori za oris političkoga konteksta i biografskih crtica Smiljane Rendić:

- Banac, I. (2021.) *Sedamdeset i prva: Uspon i pad hrvatskoga nacionalno-reformnog pokreta*. Zagreb: Hrvatski državni arhiv.
- Domljan, Ž. (2010.) *Visoko podignimo zastavu: Hrvatska – od negacije do priznanja*. Zagreb: Profil multimedija
- Erceg, M. (2023.) *Živko Kustić: Neustrašivi glas Crkve u Hrvata*. Zagreb: Glas Koncila
- Kljaić, S. (2017.) *Nikada više Jugoslavija: Intelektualci i hrvatsko nacionalno pitanje (1929. – 1945.)*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest.
- Mihaljević, J. (2016.) *Komunizam i čovjek: Odnos vlasti i pojedinca u Hrvatskoj (1958. – 1972.)*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest.
- Miklenić, I. (2013.) *Pogledi u Glas Koncila*. Zagreb: Glas Koncila
- Radelić, Z. (2006.) *Hrvatska u Jugoslaviji (1945. – 1991.): Od zajedništva do razlaza*. Zagreb: Školska knjiga

Tekst je dio niza „Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima“, a na Portalu HKV-a objavljen je u sklopu projekta poticanja novinarske izvrsnosti u 2024. godini Agencije za elektroničke medije. Prenošenje sadržaja dopušteno je uz objavu izvora i autorova imena.

- M. Erceg: Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima (1)
- M. Erceg: Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima (2)
- M. Erceg: Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima (3)
- M. Erceg: Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima (4)
- M. Erceg: Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima (5)
- M. Erceg: Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima (6)
- M. Erceg: Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima (7)
- M. Erceg: Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima (8)
- M. Erceg: Smiljana Rendić – ženski genij među svećenicima (10)

ALSO ON PORTAL HRVATSKOGA KULTURNOG VIJEĆA

30 photos that really make you think

High Tally

3 days ago · 1 comment

**Hrvati u svijetu:
Zlatko Tanodi**

2 days ago · 4 commen

**N. Nekić:
Zaboravljeni
anđeli**